

Aspecte critice referitoare la Proiectul de Lege nr. 153/ 2021 pentru modificarea și completarea Codului penal (1) - sau VIRUSUL 3P A LOVIT DIN NOU

Este din ce în ce mai evident ca starea de pandemie se suprapune cu o „epidemie” legislativa în materie penala. „Boala” nu ataca la întâmplare, ci vizeaza exact „organul vital” al „corpului” legislativ penal, Codul. De la declararea pandemiei, la începutul anului 2020, și pâna de curând, fusesera deja adoptate nu mai puțin de cinci acte normative care au vizat modificarea și completarea Codului penal: O.U.G. nr. 28/2020; Legea nr. 217/2020; Legea nr. 228/2020; Legea nr. 233/2020 și Legea 274/2020. În afara de primul act normativ enumerat, care avea o oarecare utilitate dar, din pacate, a fost rau conceput², celelalte intervenții legislative au fost nu doar inutile ci și nocive, înscriindu-se într-o logica a politicii penale populiste (3P) despre care am scris la vremea respectiva³. Iata ca, în mai puțin de un an și jumătate, a aparut o a șasea intervenție legislativa asupra Codului penal, prin proiectul de lege susmenționat.

Voi analiza pe scurt în cele ce urmeaza noile modificari și completari, pentru a stabili daca sunt justificate sau, dimpotriva, se înscriu în aceeași logica populistă de care aminteam. În ordinea în care sunt cuprinse în articolul unic al proiectului, intervențiile asupra Codului privesc o chestiune de principiu (I) și câteva chestiuni de oportunitate (II).

I. Chestiunea de principiu

Prin pct.1 al articolului unic din proiectul menționat se prevede ca: „La articolul 153, alineatul (2) litera c) se modifica și va avea urmatorul cuprins: „c) infracțiunilor prevazute la art. 209 – 211, art. 213, art. 218 – 220 și art. 282”. Reamintesc faptul ca litera c) fusese introdusa prin Legea nr. 217/ 2020, pentru a adauga infracțiunile de viol (art. 218 C.pen.) și act sexual cu un minor (art. 220 C.pen.) la „lista” infracțiunilor pentru care prescripția nu înlatura raspunderea penala. Practic, noua modificare extinde imprescriptibilitatea raspunderii penale la alte șase infracțiuni: art. 209 (sclavia), art. 210 (traficul de persoane), art. 211 (traficul de minori), art. 213 (proxenetismul), art. 219 (agresiunea sexuala) și art. 282 (tortura).

Din capul locului, completarea pare mai degraba o reacție umorala la evenimente mediatizate, nu una chibzuita, lasând loc la multiple întrebări: Daca erau „așa de imprescriptibile” aceste infracțiuni, de ce nu au fost prevazute la ultima modificare a textului, odata cu violul și actul sexual cu un minor? Ce s-a schimbat în câteva luni de zile? De ce se „amesteca” infracțiuni din zona traficului de persoane, a libertății și integrității sexuale, cu o infracțiune

contra justiției (tortura)? De ce nu s-au inclus în „lista” și alte infracțiuni contra justiției care sunt la fel de grave (de exemplu cercetarea abuzivă – art. 280 C.pen., care are aceleași limite de pedeapsă cu tortura în varianta tip)? De ce „merita” să fie imprescriptibil proxenetismul, pentru care limita maximă de pedeapsă în varianta tip este de 7 ani, și nu trebuie să fie imprescriptibile infracțiuni considerate de legiuitor mult mai grave, având în vedere că, pentru acestea, limita maximă alternativă a pedepsei este detențiunea pe viață (cum ar fi, spre exemplificare, înalta trădare – art. 398 C.pen., atentatul contra unei colectivități – art. 402 C.pen. etc.). Dincolo de aceste întrebări și multe altele ce s-ar putea pune în legătură cu „alegerea” legiuitorului, completarea în discuție contravine unui principiu de drept penal substanțial.

Principiul la care mă refer este foarte clar și consfințește faptul că prescripția înlătură răspunderea penală pentru orice infracțiune. O singură excepție de la această regulă este pe deplin justificată și ea privește infracțiunile de genocid, contra umanității și de război. Regula și excepția amintite au fost înțelese chiar și de legiuitorul din perioada totalitară, iar doctrina vremii le-a explicat foarte coerent cu referire la infracțiunile contra păcii și omeniirii, cum erau ele denumite în vechiul Cod : „În materie de prescripție a răspunderii penale regula generală este că această prescripție stinge răspunderea penală pentru orice infracțiune. Totuși, în urma evenimentelor istorice din timpul și de după cel de-al doilea război mondial, s-a creat o excepție în materie de prescripție a răspunderii penale, și anume cu privire la infracțiunile contra păcii și omeniirii (...) Această excepție de la regula generală este perfect justificată, fiindcă infracțiunile contra păcii și omeniirii sunt de o gravitate excepțională și atât de odioase, încât rezonanța lor și indignarea pe care o provoacă în conștiința oamenilor nu sunt limitate în spațiu și în timp și sunt deci incompatibile cu ideea de uitare și iertare. Așa fiind, toate considerentele care servesc ca temei pentru admiterea prescripției penale, în general, devin nepertinente în cazul infracțiunilor contra păcii și omeniirii⁴”. O prima breșă a principiului și excepției amintite a apărut în vechiul Cod penal fiind preluată de cel actual, prin stabilirea că imprescriptibile și a infracțiunilor de omor, omor calificat, precum și a infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei. Această excepție „suplimentară” poate fi la rândul ei (parțial) justificată prin caracterul deosebit de grav al infracțiunilor respective, prin valoarea supremă ocrotită, respectiv viața persoanei. În schimb, apreciez că largirea sferei excepțiilor, atât prin Legea 2017/2020, cât și prin proiectul de lege aici analizat este total nejustificată. De altfel, aceeași opinie este exprimată foarte clar și bine documentat din punct de vedere doctrinar, prin Punctul de vedere al Guvernului cu privire la proiect. Printre altele, pe buna dreptate, Guvernul atrage atenția că: „Modificările preconizate sunt de natură să afecteze concepția de ansamblu a Codului penal”⁵. Au fost scrise tomuri întregi cu privire la importanța instituției prescripției răspunderii penale, la necesitatea ca represiunea penală să intervină cu promptitudine, pentru a avea eficiența și utilitatea din perspectiva faptuitorului, a victimei și a societății în general. Nu o să reiau aici argumentele juridice, criminologice și de politică penală în favoarea principiului și a excepției stricte de la acesta, deoarece probabil cei care citesc aceste rânduri le cunosc, iar cei care nu le cunosc, deși ar trebui (în calitatea lor vremelnică de „facatori de legi”), probabil nu citesc... Voi da doar un exemplu care mi se pare sugestiv. Proxenetismul, în varianta tip, face parte, practic, din categoria infracțiunilor fără victimă (cel/cea care se prostituează o face de bună voie, nu este subiect pasiv sau, altfel spus, victima a vreunei infracțiuni). Ce logică poate avea imprescriptibilitatea unei infracțiuni fără victimă? Ce pace „astrală” se restabilește dacă statul va reuși „performanța” de a condamna un proxenet după 50 de ani de la comiterea faptei? În plus, nu este oare aproape indecent că, din punct de vedere al prescripției răspunderii penale, să pui pe același plan genocidul cu proxenetismul?

În expunerea de motive se invocă: „(...) situații ca cea a Dosarului Țandarei în care 25 de traficanți de copii au fost lăsați liberi deoarece o parte dintre fapte s-au prescris, iar pentru celelalte s-au pronunțat soluții de achitare, după o anchetă de mai bine de 9 ani de la trimiterea dosarului în judecată (...) Astfel de situații nu trebuie să se mai repete de aceea este mai mult decât necesară introducerea imprescriptibilității pentru aceste infracțiuni”⁶. Un astfel de argument nu face altceva decât să ocolească adevăratele motive ale eșecului în astfel de cauze. Adevărata problemă în astfel de situații nu este cea a termenelor de prescripție ci, a modului de funcționare a organelor de justiție penală (poliție, parchet, instanța de judecată). În plus, în logica bazată pe argumentul de mai sus, dacă mâine se va constata că o cauză privind infracțiuni de furt s-a finalizat prin constatarea prescripției, se va adopta o

lege prin care furtul sa devina imprescriptibil. La fel pentru o cauza cu infracțiuni: de corupție, de fals, contra familiei, etc. În timp, s-ar ajunge ca toate infracțiunile sa fie imprescriptibile. Evident ca o astfel de logica este falimentara...

Pentru a încheia aceasta prima problema de principiu, este important de menționat și efectul „pervers” pe care îl poate genera masura analizata. Acest efect a fost subliniat și în Punctul de vedere al Guvernului în care se arata ca: „ (...) este posibil ca rezultatul obținut sa fie total opus, în sensul ca exista riscul tergiversarii ad infinitum a cauzelor de catre organele judiciare, la adapostul unor termene de prescripție prea largi”⁷. În cuvinte mai puțin academice, largirea termenelor de prescripție, sau prevederea imprescriptibilității pentru unele infracțiuni, ar putea constitui o „invitație la trândavie” pentru organele de justiție penala.

II Chestiuni de oportunitate

Prin pct. 2 al articolului unic din proiect se prevede ca: „La articolul 154, alineatul (4) se modifica și va avea urmatorul cuprins: „(4) În cazul infracțiunilor de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile și al infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale, altele decât cele prevazute la art. 153 alin. (2) lit. c), precum și al infracțiunii de pornografie infantila, savârșite fața de un minor, termenul de prescripție începe sa curga de la data la care acesta a devenit major. Daca minorul a decedat înainte de împlinirea majoratului, termenul de prescripție începe sa curga de la data decesului.”

Aceasta modificare este în acord cu completarea art. 153 analizata anterior. Daca lasam deoparte criticile formulate mai sus, refacerea textului este oportuna, mai ales ca repara o formulare mai puțin fericita rezultata din modificarea anterioara a textului, prin Legea nr. 276/2020. Menționez ca „fapt divers” ca același text fusese modificat și prin O.U.G. nr. 18/2016. Deci, trei modificari în mai puțin de 5 ani. Pare ca legiuitorul și-a descoperit un hobby în legatura cu acest articol...

Modificarile de la punctele 3 și 4 ale articolului unic trebuie examinate împreuna. Acestea prevad ca: (3) „La articolul 266, alineatul (1) se modifica și va avea urmatorul cuprins: „Art. 266. – (1) Fapta persoanei care, luând cunoștința de comiterea unei fapte prevazute de legea penala contra vieții sau care a avut ca urmare moartea unei persoane, nu înștiințeaza de îndata autoritațile se pedepsește cu închisoare de la un an la 3 ani”; (4) „La articolul 266, dupa alineatul (1) se introduce un nou alineat, alin. (11) cu urmatorul cuprins: „(11) Fapta persoanei care, luând cunoștința de comiterea unei fapte prevazute de legea penala, de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile ori contra libertății și integrității sexuale, savârșite fața de un minor, nu înștiințeaza de îndata autoritațile se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 2 ani.” Practic, la varianta tip de la alin. (1) au fost sporite limitele pedepsei, astfel încât vechile limite sa poata fi utilizate la nou introdusa varianta atenuata (alin. 11), dar fara alternativa amenzii.

În privința majorării limitelor de pedeapsa pentru varianta tip, reafirm o poziție exprimata în multe alte ocazii: la elaborarea Codului penal limitele de pedeapsa ale diferitelor infracțiuni au fost corelate, astfel încât sa existe un echilibru, o logica a pedepselor; orice modificare punctuala a limitelor de pedeapsa ale unei infracțiuni afecteaza acest echilibru, daca nu reface corelația cu limitele de pedeapsa ale celorlalte infracțiuni; în timp, din cauza modificarilor punctuale succesive, întreg echilibrul se rupe, prin apariția unor discrepante ilogice între limitele de pedeapsa ale diferitelor infracțiuni, exact ceea ce s-a întâmplat, la un moment dat, cu vechiul Cod penal. Vazând ultimele modificari ale actualului Cod penal, amintite mai sus, apreciez ca suntem pe drumul „cel bun”.

În privința introducerii variantei de la (alin. 1¹), aceasta reprezinta practic o noua incriminare, aducând în sfera ilicitului penal nedenunțarea altor infracțiuni decât cele prevazute inițial prin art. 266 C.pen. Cu privire la necesitatea acestei noi incriminari, în Punctul de vedere al Guvernului au fost exprimate serioase rezerve. Astfel, invocându-se jurisprudența Curții Constituționale se precizeaza ca introducerea unor fapte noi în sfera ilicitului

penal trebuie sa aiba în vedere atât principiul *ultima ratio*, cât și principiul constituțional al proporționalității, la care se adauga rațiuni de oportunitate. Din aceasta perspectiva se arata ca: „(...) obligația generala de a denunța doar faptele prevazute de legea penala contra vieții sau care au avut ca urmare moartea unei persoane se justifica nu numai pe valoarea sociala a înfaptuirii justiției, ci se afla în strânsa legatura și cu importanța deosebita a valorilor sociale ocrotite prin infracțiunile a caror denunțare se solicita. Așadar, tocmai din corelarea celor doua aspecte rezulta *caracterul excepțional al unei astfel de incriminari* (...) În situația de față, trebuie precizat faptul ca *infracțiunile avute în vedere de inițiatori, deși de o importanța de netagaduit, nu protejeaza o valoare sociala similara, din perspectiva importanței, dreptului la viața* (s.n.)”⁸.

Apreciez și eu ca incriminarea nedenunțării în raport cu noile fapte este total nejustificata și inoportuna, iar argumentele Guvernului în acest sens sunt pertinente. În plus, noua incriminare risca sa genereze confuzie sau sa ramâna una pur decorativa. Din aceasta perspectiva trebuie observat ca nedenunțarea faptelor contra vieții sau care au avut ca urmare moartea unei persoane instituie în sarcina cetățenilor o obligație în raport cu fapte de rezultat (decesul unei persoane) cu un caracter infracțional evident. Datorita acestor caracteristici, persoana care „a luat cunoștința” despre o astfel de fapta se poate baza pe elemente clare și concrete pentru a avea reprezentarea comiterii unei infracțiuni. În schimb, infracțiunile noi la care se raporteaza nedenunțarea sunt, de principiu, infracțiuni de pericol (ex traficul de minori) al caror caracter infracțional poate fi mai puțin evident pentru cetățeanul obișnuit. Din aceasta cauza, o persoana care „a luat cunoștința” despre o astfel de fapta nu se va putea baza pe elemente clare și concrete pentru a avea reprezentarea comiterii unei infracțiuni. Ca atare, din punct de vedere subiectiv astfel de cauze s-ar confrunta cu o veritabila situație de *probatio diabolica*. Pentru a avea o „viziune plastica” asupra celor precizate sa luam un exemplu: un major, având capacitatea de a munci și care ține în brațe un copil, cerșește în mod repetat bani șoferilor opriți la un semafor. Teoretic, toți șoferii care trec pe la semaforul respectiv doua zile la rând și observa fapta repetata a majorului, daca nu înștiințeaza de îndata

autoritățile, comit infracțiunea de nedenunțare, în varianta nou introdusa la art. 266 alin. (1¹), prin raportare la art. 215 C.pen. – folosirea unui minor în scop de cerșetorie – care se înscrie în categoria faptelor de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile savârșite față de un minor. Las deoparte faptul ca, probabil, 1% din cei care iau act de fapta respectiva au cunoștința de existența infracțiunii prevazute de art. 215 C. pen. Dar chiar cei care cunosc despre existența infracțiunii în abstract, au ei vreo posibilitate de a avea, în concret, reprezentarea comiterii unei fapte penale și ar putea fi în vreun fel dovedita vinovația lor? Și chiar de ar fi așa, ce facem? Îi pedepsim cu închisoarea pe toți cei care vad un adult cerșind împreuna cu un copil și nu anunța poliția?

Același gen de situații pot sa apara și cu privire la alte infracțiuni ce intra în categoria celor la care se refera noua incriminare (spre exemplu: exploatarea cerșetoriei, sau folosirea serviciilor unei persoane exploatate). Cel mai probabil, în astfel de situații nu vor exista niciun fel de consecințe penale și este foarte probabil ca noua incriminare sa ramâna cu un rol pur decorativ... De altfel, un astfel de rol pare sa fi fost vizat de catre legiuitor, având în vedere ca principalul argument pentru noua incriminare este bazat pe necesitatea unei reacții legislative (a se citi politice), față de un alt caz care a șocat opinia publica. În acest sens, în expunerea de motive a proiectului de lege se arata: „Astfel, vor fi evitate situații cum a fost cea de la Caracal, în care s-a dovedit ca un taximetrist din oraș știa despre persoana în mașina careia s-a urcat Alexandra Măceșanu dar nu a vorbit despre asta cu autoritățile întrucât a considerat ca nu este treaba sa”⁹. Rezulta foarte clar din textul citat, confuzia în care s-au aflat inițiatorii legii. Faptul ca taximetristul invocat știa ca o persoana s-a urcat într-o mașina, nu înseamna ca avea cunoștința de comiterea unei fapte penale. În speța s-ar putea pune eventual problema unei marturii mincinoase ori a unei favorizari a faptuitorului dar, nu ar putea fi vorba, sub nicio forma, despre nedenunțare, în varianta nou incriminata. Prin urmare, „rațiunea” textului a fost ratata. Oricum, ca și în prima cauza invocata de inițiatori, în legatura cu imprescriptibilitatea, și în aceasta cauza este vorba despre probleme sistemice, despre curențe în funcționarea organelor de justiție penala, nu despre o curență legislativa și, în orice caz, nu una de drept penal substanțial.

Ultima modificare este cea de la pct. 5 al articolului unic din proiectul menționat unde se prevede ca: „La articolul

374 alineatul (31), literele c) și d) se modifica și vor avea urmatorul cuprins:

„c) fapta a pus în pericol viața minorului;

d) de către o persoană care a mai comis anterior o infracțiune contra libertății și integrității sexuale asupra unui minor, o infracțiune de pornografie infantilă sau proxenetism asupra unui minor, limitele speciale ale pedepselor se majorează cu o treime.”

Aici este vorba despre o altă „modificare a modificării”. Concret, lit. d) de la alin. (3¹) al art. 374 C.pen. (pornografia infantilă) a fost introdusă prin art. I pct. 17 din Legea nr. 217/2020. Numai că, această nouă ipoteză de variantă agravată nu era prevăzută cu nicio sancțiune deoarece, dispozițiile privind majorarea cu o treime a limitelor speciale ale pedepselor „ramaseseră în urmă”, la lit. c). În acest fel, de la momentul intrării în vigoare a Legii nr. 217/2020 și până în prezent, infracțiunea de pornografie infantilă a avut o variantă agravată pentru care nu era prevăzută nicio pedeapsă!?! Practic, prin această intervenție, legiuitorul și-a corectat propria superficialitate. Este, în opinia mea, singurul aspect pozitiv al acestei noi reglementări.

După cum rezulta din cele de mai sus, pe lângă unele modificări „cosmetice” lipsite de relevanță, viitoarea lege aduce două completări importante Codului penal, ambele fiind criticabile. Astfel, pe de o parte, extinderea imprescriptibilității răspunderii penale, cu privire la alte șase infracțiuni, contravine unui principiu de drept penal substanțial, are la bază o logică falimentară și poate genera efecte „perverse”, contrare scopului declarat. Pe de altă parte, incriminarea nedenunțării în raport cu noi fapte este nejustificată și inoportună, ea risca să genereze confuzie sau să rămână una pur decorativă. Niciuna din cele două măsuri legislative nu are aptitudinea de a rezolva problemele practice, invocate de inițiatori în Expunerea de motive a Proiectului de lege. Din această perspectivă, ele nu reprezintă altceva decât „praf în ochiul alegătorului”

În concluzie, se confirmă ipoteza de la care am plecat, aceea că ne aflăm din nou în prezența unei manifestări a politicii penale populiste. Virusul 3 P a lovit din nou, afectând și de această dată structura logică de ansamblu a Codului penal.

De același autor, citește și

[În căutarea stării de „antifragilitate” pentru persoana juridică și managementul acesteia, în raport cu „stresul penal” \(I\)](#)

[În căutarea stării de „antifragilitate” pentru persoana juridică și managementul acesteia, în raport cu „stresul penal” \(continuare\)](#)

[În căutarea stării de „antifragilitate” pentru persoana juridică și managementul acesteia, în raport cu „stresul penal” \(III\)](#)

[Un exemplu de politică penală care confirmă zicala: „Și drumul spre iad este pavat cu bune intenții”](#)

[3P, un „virus” reactivat, care amenință sănătatea justiției penale](#)

[Despre viitorul profesiilor juridice, în contextul principalelor provocări ale următoarelor două decenii](#)

[Despre viitorul profesiilor juridice, în contextul principalelor provocări ale următoarelor două decenii \(II\)](#)

[Violența în familie, o nouă țintă a politicii penale populiste](#)

[Furtul calificat și neîmpacarea sau cum Jean Valjean „s-ar rasuci în Mizerabilii”](#)

[Crima și biologie dintr-o perspectiva neuroștiințifică sau ‘Fantoma lui Lombroso la Austin’](#)

[Înțelesul sintagmei „substanțe psihoactive”, din conținutul art. 336 alin. \(2\) Cod penal \[1\]](#)

[1] Proiectul (P.L. x nr. 153/2021) a fost adoptat în Camera Deputaților și se afla la promulgare din 12.06.2021. Aceasta perioadă relativ lungă ar putea să însemne că Administrația prezidențială are rezerve în privința viitoarei legi. Sper ca acest articol să întarească eventualele rezerve și legea să fie retrimisă în Parlament. (*dupa apariția articolului legea a fost promulgată; a se vedea Legea nr. 186/2021, publicată în M.Of. nr. 657 din 2 iulie 2021*).

[2] O perspectivă critică asupra modificărilor și completărilor aduse Codului penal prin O.U.G. nr. 28/2020

Sau Un exemplu de politică penală care confirmă zicala: „Și drumul spre iad este pavat cu bune intenții”, disponibil la:

<https://www.bizlawyer.ro/stiri/interviuri-opinii/o-perspectiva-critica-asupra-modificarilor-si-completarilor-aduse-codului-penal-prin-oug-nr-282020>

[3] <https://www.bizlawyer.ro/stiri/interviuri-opinii/3p-un-virus-reactivat-care-ameninta-sanatatea-justitiei-penale;>

<https://www.bizlawyer.ro/stiri/interviuri-opinii/violenta-in-familie-o-noua-tinta-a-politicii-penale-populiste;>

<https://www.juridice.ro/essentials/4420/despre-modificarea-codului-penal-prin-legea-nr-217-2020-sau-codul-penal-ca-o-carte-de-bucate;>

<https://www.bizlawyer.ro/stiri/interviuri-opinii/furtul-calificat-si-neimpacarea-sau-cum-jean-valjean-s-ar-rasuci-in-mizerabilii;>

[4] V. Dongoroz și colab. Explicații teoretice ale Codului penal român, Vol. II, ed. a II-a, Ed. Academiei Române și Ed. All Beck, 2003, p. 341.

[5] http://www.cdep.ro/proiecte/2021/100/50/3/pvg153_2021.pdf

[6] <http://www.cdep.ro/proiecte/2021/100/50/3/em173.pdf>

[7] http://www.cdep.ro/proiecte/2021/100/50/3/pvg153_2021.pdf

[8] http://www.cdep.ro/proiecte/2021/100/50/3/pvg153_2021.pdf

[9] <http://www.cdep.ro/proiecte/2021/100/50/3/em173.pdf>